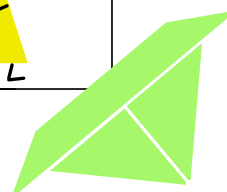
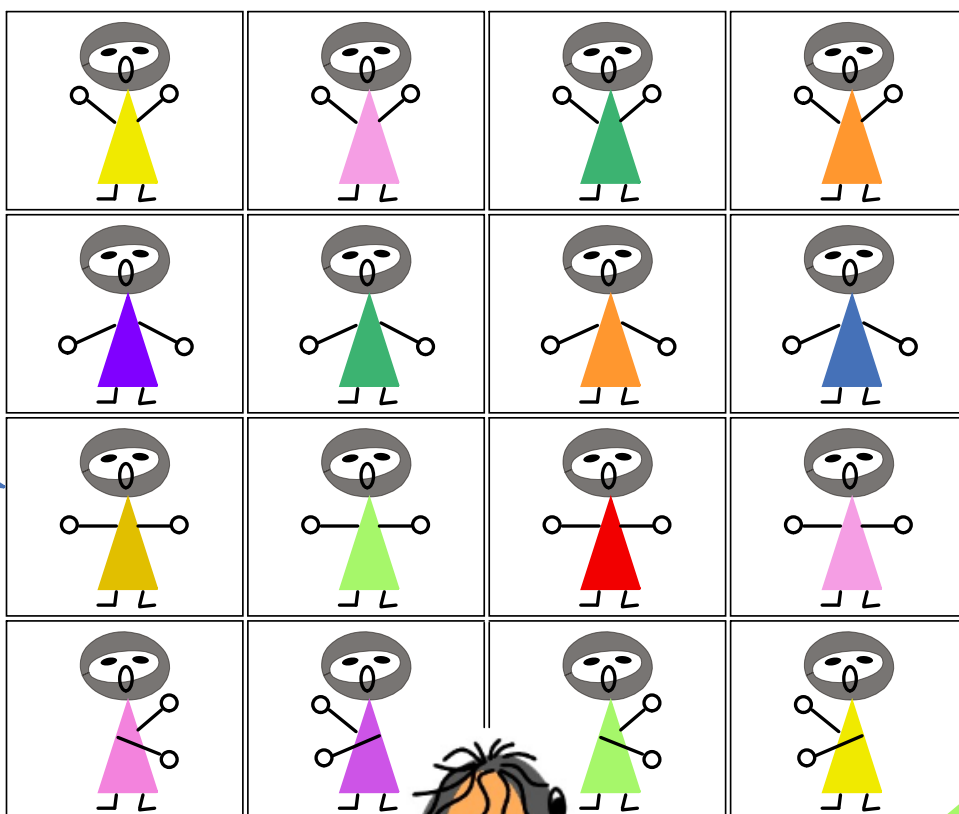
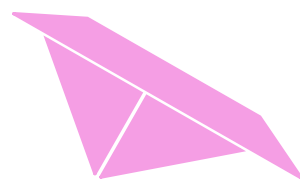

Hudební nauka

3

Level 6

Použitá literatura:

Jaromír Synek: Didaktika hudební výchovy I.
Univerzita Palackého v Olomouci 2004

Martin Vozar: Sběrka úloh z teorie. Hudební nauka I. díl

Národní zpěvník (Jaromír Gelnar). Editio Supraphon 1968

dr. Tomáš Houška: Zpěvník pro 3. - 9. ročník ZŠ. 1993 (vlastní náklad)

Karel Plicka: Český zpěvník. Vydavatelství Družstevní práce 1947

František Mouryc, Raisa Posová: Zpěvník lidových písní. Fortuna 1992

Jiří Válek: Italské hudební názvosloví. Panton 1976

Internetové zdroje:

WWW.YOUTUBE.COM

Jméno a příjmení žáka: .....

Šk. rok: ..... / .....

Učebna: .....

Obsah:

4. Durové stupnice s předznamenáním do 4 béček
5. Jak si zapamatujeme stupnice
6. Zápis durových stupnic a akordů s předznamenáním do 4 béček
... procvič si zápis durových stupnic s předznamenáním do 4 béček (1) a (2)
9. Zápis 7 béček z předznamenání do notové osnovy
10. Durové stupnice s předznamenáním od 5 do 7 béček
11. Kvartové uspořádání stupnic, kvartový kruh
... procvič si zápis 7 béček z předznamenání
... procvič si kvintový a kvartový kruh
14. Intonace, solmizace, fonogestika
... procvič si solmizaci a fonogestiku (1), (2) a (3)
18. Zápis durových stupnic a akordů s předznamenáním od 5 do 7 béček
... procvič si zápis stupnice s předznamenáním od 5 do 7 béček (1) a (2)
21. Intervaly základní a odvozené
22. Intervaly odvozené
23. Intervaly odvozené, malá septima
... procvič si zápis intervalů základních a odvozených (1) a (2)
26. Rozdělení hudebních nástrojů
... zařaď hudební nástroje
28. Dechové nástroje dřevěné
29. Dechové nástroje žesťové
30. Strunné nástroje smyčcové
31. Strunné nástroje drnkací
32. Strunné nástroje klávesové
33. Nástroje bicí
34. Nástroje elektronické
... opakuj si hudební nástroje
36. Mollová stupnice
37. Zápis mollových stupnic a akordů s předznamenáním do 4 béček
38. Zápis mollových stupnic a akordů s předznamenáním do 4 béček
39. Mollové stupnice s předznamenáním do 4 béček
40. Jak si zapamatujeme stupnice
... procvič si zápis stupnice a moll (1) a (2)
... procvič si zápis stupnice d moll
... procvič si zápis stupnice g moll
... procvič si zápis stupnice c moll
... procvič si zápis stupnice f moll
... procvič si solmizaci a fonogestiku (1) a (2)
49. Stupnice paralelní a stejnojmenné
... co už víme o stupnicích (1) a (2) & notová osnova na úkoly
53. Bedřich Smetana a Antonín Dvořák
54. Hudba instrumentální a vokální
55. Vokální a vokálně instrumentální skladebné druhy
56. Opera
... opakuj si hudební pojmy & co už vím

Tento výukový materiál je určen výhradně pro potřeby pedagogů a žáků
základní umělecké školy Adolfa Voborského, Botevova 3114,
143 00 Praha 4 - Modřany

Autor: Běla Kliková

Software: Smart Notebook 10 - držitel licence ZUŠ Adolfa Voborského, Praha 4 - Modřany

Co jsme se naučili:

Durové stupnice s předznamenáním do 4 béček

Už umíš zapsat durové stupnice s předznamenáním do 4 b a 4 $\sharp$

(F dur, B dur, Es dur, As dur)

(G dur, D dur, A dur, E dur)

! nezapomeň, že názvy durových stupnic označujeme velkými písmeny !

Stupnice - je řada osmi tónů za sebou, složená z celých tónů a dvou půltónů.

Vzpomeň si, že úplný zápis durové stupnice obsahuje:

- 1) zápis předznamenání za houslovým klíčem,
- 2) zápis 8 not podle jména stupnice,
- 3) označení půltónů svorkou,
- 4) zápis akordu za stupnicí s označením T5,
- 5) zápis obrátů $T^5 = T^6$ a T^6_4 ,
- 6) jména not pod každou notou stupnice,
- 7) označení hlavních stupňů (tónika T, subdominanta S, dominanta D)

Připomeň si správný zápis předznamenání stupnic s béčky.

Zápis předznamenání si pamatuj přesně:

C dur

má 0 b

F dur

má 1 b - bé

B dur

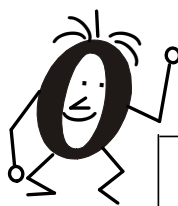
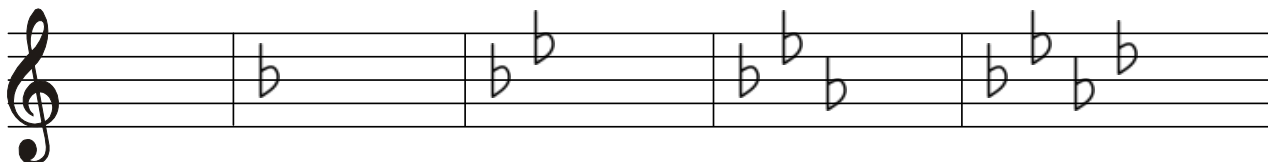
má 2 b - bé, es

Es dur

má 3 b - bé,
es, as

As dur

má 4 b - bé, es, as
des

... a ještě pomůcka pro zapamatování si pořadí stupnic podle přibývajících předznamenání:

C dur	0 b		
F dur	1 b	bé	Franta
B dur	2 b	bé, es	bouchnul
Es dur	3 b	bé, es, as	Esmeraldu
As dur	4 b	bé, es, as, des	asi

Jak se zapisují durové stupnice a akordy:

Zápis durových stupnic a akordů s předznamenáním do 4 b

Stupnice **F dur** má v předznamenání 1 b **bé**

f^1 g^1 a^1 $bé^1$ c^2 d^2 e^2 f^2 T⁵ T⁶ T⁶/₄

T S D

Stupnice **B dur** má v předznamenání 2 b **bé, es**

$bé$ c^1 d^1 es^1 f^1 g^1 a^1 $bé^1$ T⁵ T⁶ T⁶/₄

T S D

posuvky z předznamenání jsou také u akordů

Stupnice **Es dur** má v předznamenání 3 b **bé, es, as**

es^1 f^1 g^1 as^1 $bé^1$ c^2 d^2 es^2 T⁵ T⁶ T⁶/₄

T S D

Stupnice **As dur** má v předznamenání 4 b **bé, es, as, des**

as^1 $bé^1$ c^2 des^2 es^2 f^2 g^2 as^2 T⁵ T⁶ T⁶/₄

T S D

... procvič si zápis durových stupnic a akordů s předznamenáním do 4 b

Doplň (číslíci) předznamenání k těmto stupnicím:

F dur(?b) ..... , B dur(?b) ..... , Es dur(?b) ..... , As dur(?b) .....

Do prázdných taktů zapiš předznamenání těchto stupnic:

<i>Es dur</i>	<i>B dur</i>	<i>As dur</i>	<i>F dur</i>

Zapiš (v celých notách) stupnici *F dur* a *B dur* ,

- nezapomeň na předznamenání,
- označ oba půltóny,
- za stupnicí doplň T^5 , T^6 , T_4^6 .
- označ hlavní stupně.

?

.....	T^5	T^6	T_4^6

Pod každou notu napiš její jméno:

?

.....	T^5	T^6	T_4^6

Pod každou notu napiš její jméno:

... procvič si zápis durových stupnic a akordů s předznamenáním do 4 b

Do prázdných taktů zapiš (v celých notách) kvintakordy z těchto stupnic:

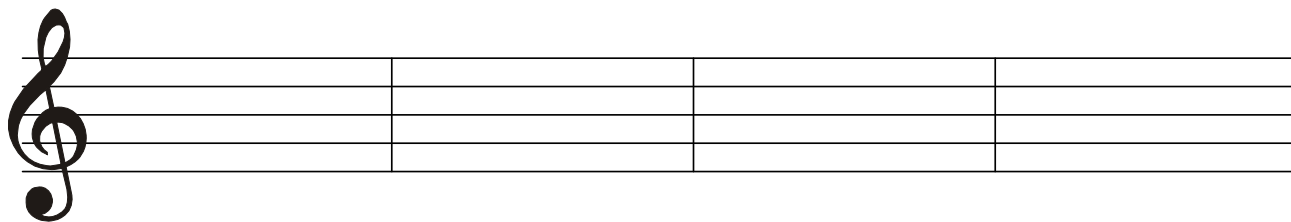
A₅ dur

F dur

E₅ dur

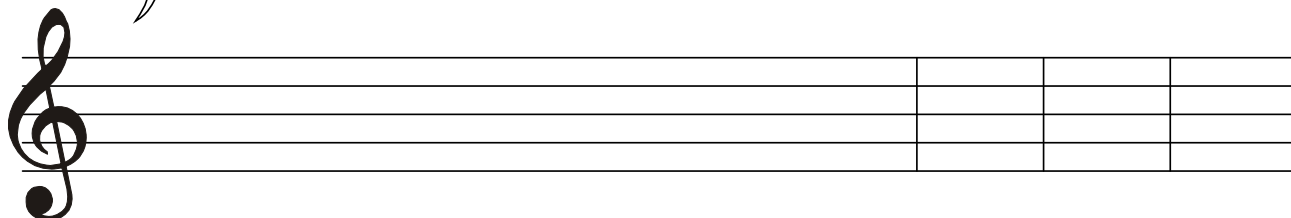
B dur

Nezapomeň zapsat posuvky přímo k notám!

Zapiš (v celých notách) stupnici *E₅ dur* a *A₅ dur*,

- nezapomeň na předznamenání,
- označ oba půltóny,
- za stupnicí doplň T⁵, T⁶, T₄⁶.
- označ hlavní stupně.

..... T⁵ T⁶ T₄⁶

Pod každou notu napiš její jméno:

..... T⁵ T⁶ T₄⁶

Pod každou notu napiš její jméno:

Zápis 7 béček z předznamenání do notové osnovy

Už umíš zapsat sedm křížků do předznamenání z paměti.

Nauč se také zapsat všech sedm béček. Budeš je používat ve stupnicích i v tóninách.

bé, es, as, des, ges, ces, fes.

Předznamenání

! se nauč zapsat z paměti !

béčko **ces** napiš do třetí mezery tam, kde leží nota **c²**

béčko **des** napiš na čtvrtou linku tam, kde leží nota **d²**

béčko **es** napiš do čtvrté mezery tam, kde leží nota **e²**

... platí do konce notové osnovy.

béčko **bé** napiš na třetí linku tam, kde leží nota **h¹**

béčko **as** napiš do druhé mezery tam, kde leží nota **a¹**

béčko **ges** napiš na druhou linku tam, kde leží nota **g¹**

béčko **fes** napiš do první mezery tam, kde leží nota **f¹**

Durové stupnice s předznamenáním od 5 do 7 béček

Pokračujeme v zápisu dalších durových stupnic s béčky:

umíme - F dur, B dur, Es dur, As dur,

naučíme se - Des dur, Ges dur, Ces dur

! nezapomeň, že názvy durových stupnic označujeme velkými písmeny !

Vzpomeň si, že úplný zápis durové stupnice obsahuje:

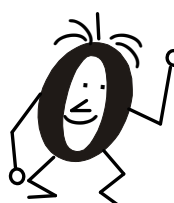
- 1) zápis předznamenání za houslovým klíčem,
- 2) zápis 8 not podle jména stupnice,
- 3) označení půltónů svorkou,
- 4) zápis akordu za stupnicí s označením T⁵,
- 5) zápis obrátů T⁵ = T⁶ a T⁶ = T⁴,
- 6) jména not pod každou notou stupnice,
- 7) označení hlavních stupňů (tónika T, subdominanta S, dominanta D)

V přehledu si připomeň správný zápis předznamenání stupnic s béčky.

Zápis předznamenání si zapamatuj přesně:

C dur   F dur   B dur   Es dur   As dur

Des dur   Ges dur   Ces dur

... a ještě pomůcka pro zapamatování si pořadí stupnic podle přibývajících předznamenání:

tyhle známe...

ty se doučíme...

C dur	0 b			Des dur	5 b	bé, es, as, des, ges	deset krát
F dur	1 b	bé	Franta	Ges dur	6 b	bé, es, as, des, ges, ces	na ges
B dur	2 b	bé, es	bouchnul	Ces dur	7 b	bé, es, as, des, ges, ces, fes	cestě
Es dur	3 b	bé, es, as	Esmeraldu				
As dur	4 b	bé, es, as, des	asi				

Kvartové uspořádání stupnic - kvartový kruh

K lepšímu pochopení durových stupnic s běčky slouží kvartový kruh:

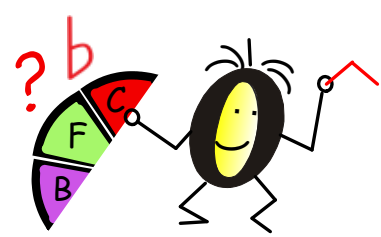
Proč jdou posuvky za sebou právě takto?

bé, es, as, des ges, ces fes

Proč je pořadí stupnic takové?

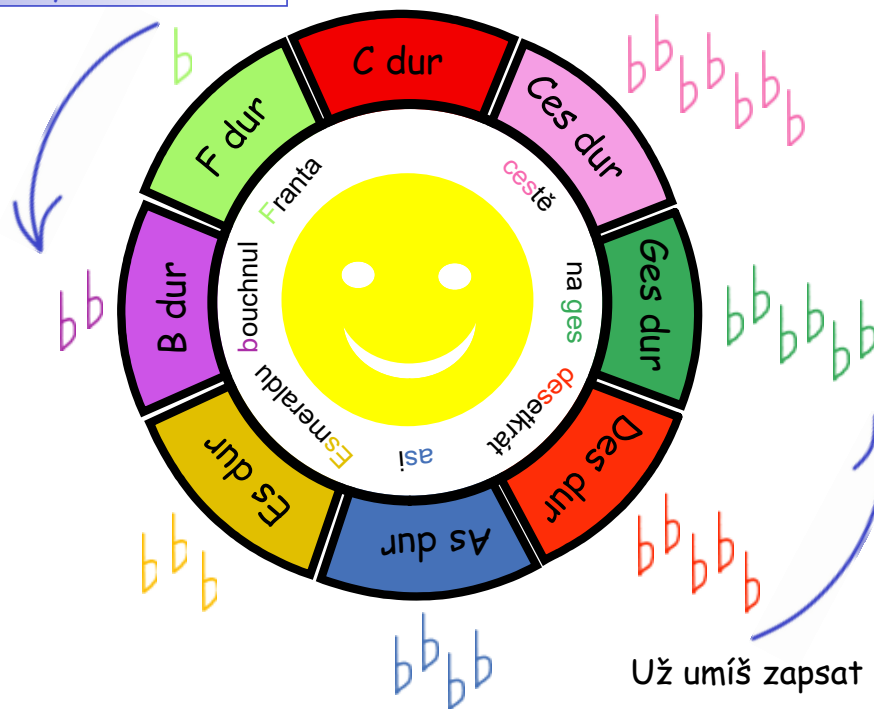
F dur, B dur, Es dur, As dur, Des dur, Ges dur, Ces dur

Všechno začíná stupnicí C dur a jejími půltóny

Kdybychom pokračovali až dokonce, vznikne stupnice se sedmi běčky.

Základní (= první) tóny stupnic s běčky vytvoří řadu čistých kvart.

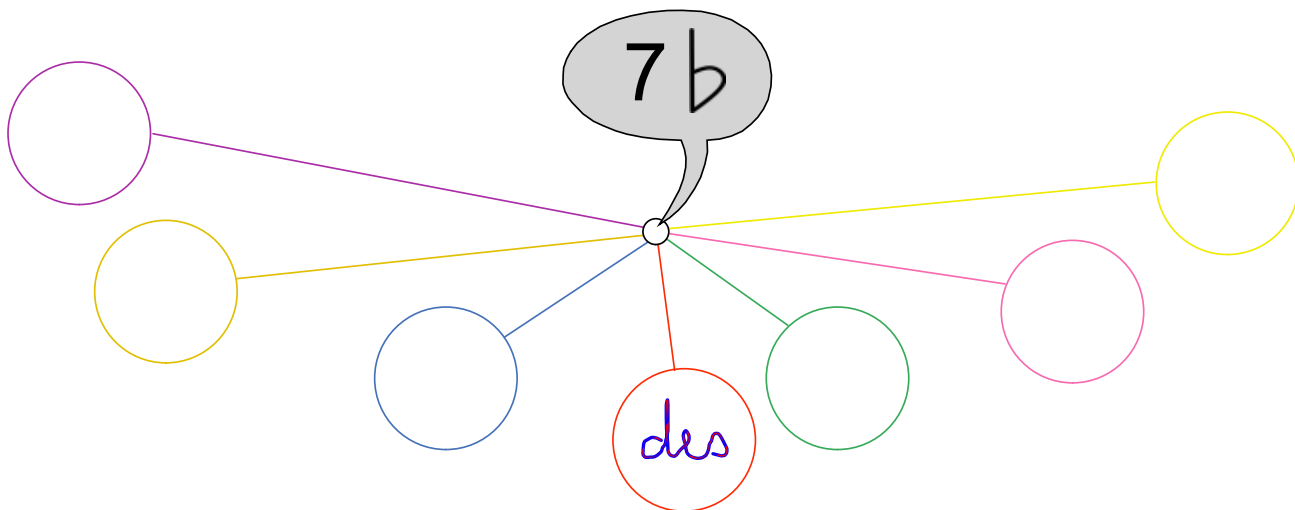

Pomůcka, která usnadní orientaci v uspořádání durových stupnic s běčky je kvartový kruh. Stupnice v něm postupují od základní stupnice C dur proti směru hodinových ručiček. Každé další stupnici přibývá jedno běčko.

Už umíš zapsat běčka z paměti? str. 12

... procvič si zápis 7 béček v předznamenání

Do prázdných koleček napiš, jak jdou za sebou béčka v předznamenání:

Zapiš všech 7 béček z předznamenání do notové osnovy na správná místa:

b b b b b b b
↓ ↓ ↓ ↓ ↓ ↓ ↓

Škrtni, co je špatně: ???

- musím psát předznamenání na každou notovou osnovu znovu: *ano/ne*
- budou znít stupnice správně, když předznamenání vynechám: *ano/ne*
- mohu napsat do předznamenání křížky a zároveň i béčka: *ano/ne*

... procvič si kvartový kruh

Neapomeň, že začínáš vlevo

Sem můžeš dopsat pomocná slova:

Doplň v kvartovém kruhu předznamenání, název stupnice, vybarvi a pamatuj si:

Dovedeš už vyjmenovat všechny durové stupnice s béčky ...

Názvy piš velkými písmeny!

0 b....., 1 b....., 2 b....., 3 b....., 4 b....., 5 b....., 6 b....., 7 b....., ... i s křížky ?

0 #....., 1 #....., 2 #....., 3 #....., 4 #....., 5 #....., 6 #....., 7 #.....

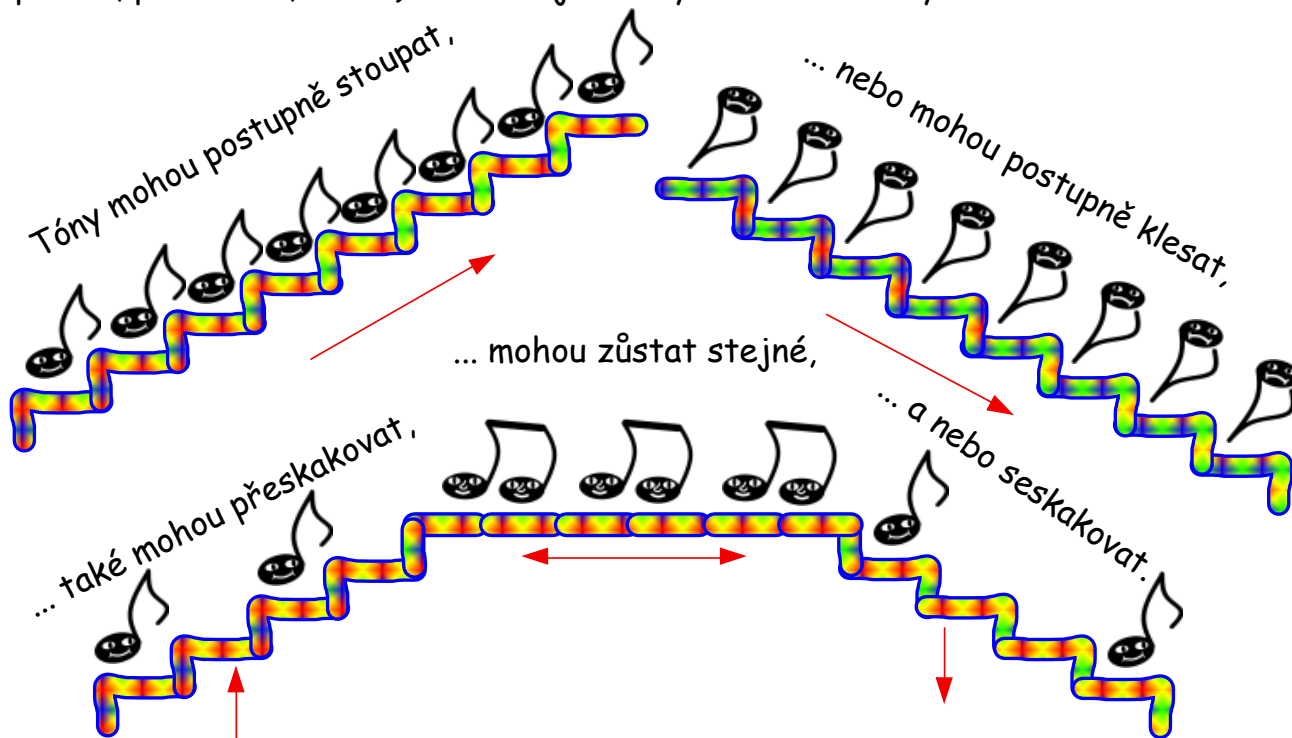
Doplň, že ...

- základní tóny **stupnic s béčky** vytvoří řadu: *čistých*

- základní tóny **stupnic s křížky** vytvoří řadu: .....

Intonace, solmizace, fonogestika

Intonace - „zpívání podle not“ má velký vliv na naše hudební dovednosti (= sluch, paměť, představa, cítění). Co se děje s tóny v melodiích? Vyznáme se v tom?

Pro lepší pořádek pojmenujeme tóny, ale poněkud jinak, než jsme zvyklí. Jednou z možností je solmizace (= označení tónů stupnice slabikami).

A musical staff with a treble clef. A hand points to the first line. Below the staff are seven colored ovals representing notes: red, orange, yellow, green, blue, purple, and red. Below these are the solfège syllables: *do*, *re*, *mi*, *fa*, *so*, *la*, *ti*, *do'*. Below the syllables are hand gestures: a red fist, an open hand, a hand with fingers spread, a hand with fingers curled, a hand with fingers spread, a hand with fingers curled, a hand with fingers spread, and a red fist. Below the gestures are labels: *jistota*, *stoupá*, *klid*, *klesá*, *5 tónů, (stupňů)*, *oblouk*, *citlivý tón*, *jistota*. Below the labels are eight circular icons: a red circle with a black dot, an orange circle with a black dot, a yellow circle with a black dot, a green circle with a black dot, a blue circle with a black dot, a purple circle with a black dot, a pink circle with a black dot, and a red circle with a black dot. A hand points to the last icon.

Důležitou pomůckou je fonogestika (= znaky ruky/rukou) pro jednotlivé tóny.

... procvič si

2. „Tři kroky na tři do - by, při-su-nou, na zad - ku se - dětne - bu-dou“.

4/4

D R M F S L T S D' D' T L L S F L F R M S M D R R D

4/4

Vy - le - tě - la ho - lu - bič - káže ská - ly, ze ská - ly, pro - bu - di - la mo - dré o - či ze spa - ní.

3/4

D M S S D' D' S S F F R R D M S D M D

Zpívej a ukazuj:

otoč sešit

4/4

Já do le - sa ne-po - je - du, já do le - sa ne-pu - du. se-ky - ru.

Kdy-by na mě haj-ný při - šel, on by mně vzal -- -- --

solmizaci a fonogestiku

Zpívej a ukazuj:

Do Re Mi Fa So La Ti Do'

D D R R M M F F S S L L T D' D' T T L L S S F F M M R D

Jedna, dvě, tři, čtyři, pět, šest, sedm, osm, devět. Za-řete si cha-lou-peč-ku, veze vám tam med - věd.

D D M S S M S M M R M F M R R D

Do Re Mi Fa So La Ti Do'

D D M S S M S M M R M F M R R D

otoč sešit

D D M S S M S M M R M F M R R D

1. Řek - ně - te pa - ne Dvo - řák, jak to je? Když sou - sed - ská se tan - cu je.

procvič si solmizaci a fonogestiku

Zpívej a ukazuj:

otoč sešit

Zvýšený tón **Fa** se jmenuje **Fi**, má nový symbol (palec nahoru).

A-lou, a-lou, za-hraj-te mněpěk-ně zve-se--la,

že mně mo--je z nej-mi-lej-šičkód-po-vě--dě - la.

Do' Ti La So Fa Mi Re Do

Fi

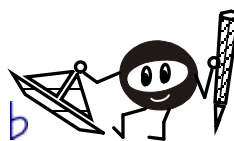
Šel bych k vám, má mi-lákdýž ne - smím, Za - roští mi chod - ní - čeko - ře - ším.

Do' Ti La So Fa Mi Re Do

Durové stupnice s předznamenáním od 5 do 7 b

str. 6 pokračuje:

Des dur s předznamenáním	5 b
Ges dur s předznamenáním	6 b
a Ces dur s předznamenáním	7 b

! nezapomeň, že názvy durových stupnic označujeme velkými písmeny !

posuvky
z předznamenání
jsou také
u akordů

Stupnice Ces dur má 7 béček (bé, es, as, des, ges, ces, fes)

Stupnice Des dur má v předznamenání 5 b *bé, es, as, des, ges*

des¹ es¹ f¹ ges¹ as¹ bé¹ c² des² T⁵ T⁶ T⁶₄

T S D

Stupnice Ges dur má v předznamenání 6 b *bé, es, as, des, ges, ces*

ges¹ as¹ bé¹ ces² des² es² f² ges² T⁵ T⁶ T⁶₄

T S D

Stupnice Ces dur má v předznamenání 7 b *bé, es, as, des, ges, ces, fes*

ces¹ des¹ es¹ fes¹ ges¹ as¹ bé¹ ces² T⁵ T⁶ T⁶₄

T S D

... procvič si zápis durových stupnic a akordů s předznamenáním od 5 do 7 b

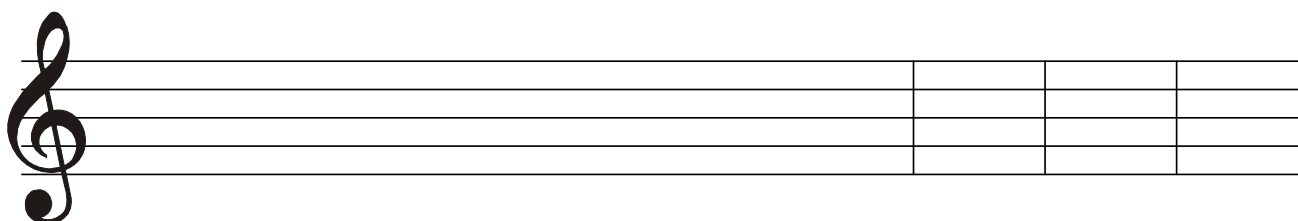
s označením hlavních stupňů

Do barevných koleček napiš jména tónů, ze stupnice Des dur, vybarvi T, S, D.

? b .....

Zapiš (v celých notách) stupnici *Des dur*

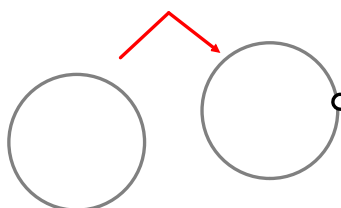
- nezapomeň na předznamenání, označ oba půltóny,
- za stupnici doplň T⁵ a obraty, označ hlavní stupně.

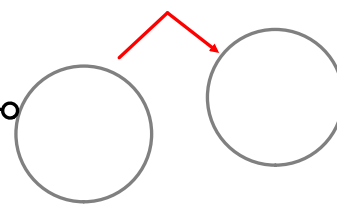
..... T⁵ T⁶ T⁶₄

Pod každou notu napiš její jméno:

První půltón je mezi tóny:

Druhý půltón je mezi tóny:

... procvič si zápis durových stupnic a akordů s předznamenáním od 5 do 7 $\flat$

Do prázdných taktů zapiš předznamenání těchto stupnic:

Des dur   *Ges dur*   *Ces dur*

Zapiš (v celých notách) stupnici *Ges dur* a *Ces dur*,

- nezapomeň na předznamenání,
- označ oba půltóny,
- za stupnici doplň T^5 , T^6 a $T^{\frac{6}{4}}$
- označ hlavní stupně.

?

..... T^5 T^6 $T^{\frac{6}{4}}$

Pod každou notu napiš její jméno:

?

..... T^5 T^6 $T^{\frac{6}{4}}$

Pod každou notu napiš její jméno:

Dovedeš už napsat názvy všech durových stupnic s $\flat$ i s $\sharp$ podle přibývajících předznamenání?

a) s béčky: 0 $\flat$ ....., 1 $\flat$ ....., 2 $\flat$ ....., 3 $\flat$ ....., 4 $\flat$ ....., 5 $\flat$ ....., 6 $\flat$ ....., 7 $\flat$ .....,

Názvy piš velkými písmeny!

b) s křížky: 0 $\sharp$ ....., 1 $\sharp$ ....., 2 $\sharp$ ....., 3 $\sharp$ ....., 4 $\sharp$ ....., 5 $\sharp$ ....., 6 $\sharp$ ....., 7 $\sharp$ .....

Intervaly základní a odvozené

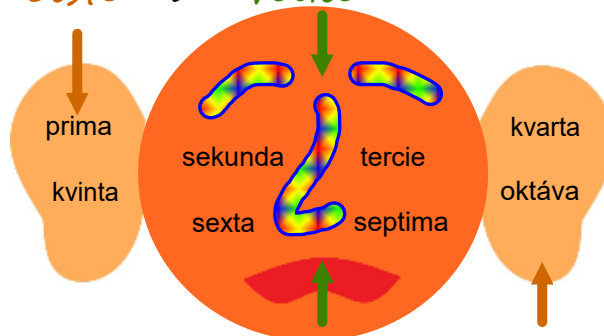
Interval je vzdálenost mezi dvěma tóny.

Názvy intervalů podle vzdálenosti:

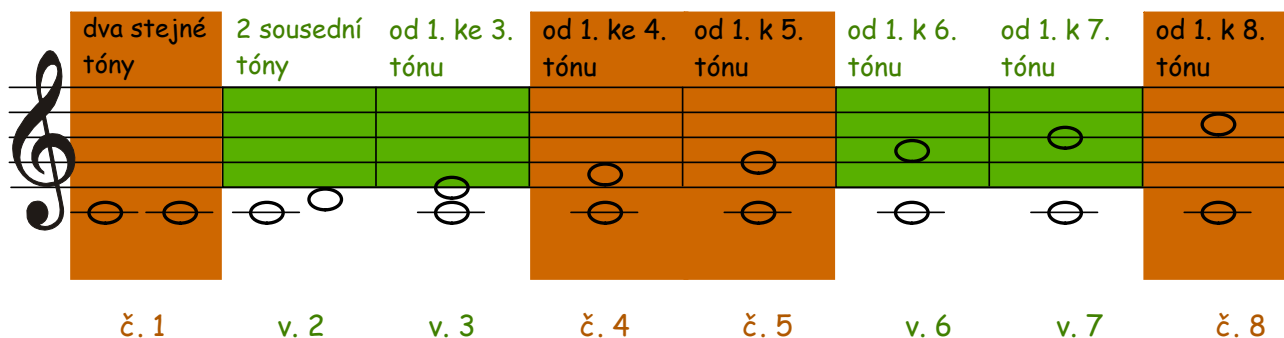

Intervaly základní rozdělujeme na:

čisté a velké

velké a čisté, u kterých dodržujeme předznamenání podle stupnice.

Interval označujeme zkratkou = písmenem a číslem

velká tercie = v. 3

čistá kvarta = č. 4

Z intervalů základních vznikají intervaly odvozené.

Posuvkou zvýšíme nebo snížíme horní tón intervalu

(spodní tón necháme na původním místě).

Interval se zvětší nebo zmenší o půltón.

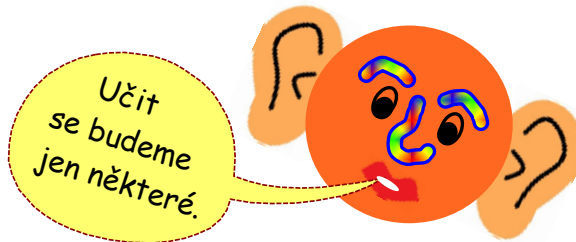
Názvy odvozených intervalů:

malé *mv.* zvětšené *zv.* a *zm.* zmenšené.

Intervaly odvozené

Které intervaly budeme zvětšovat a které zmenšovat ?

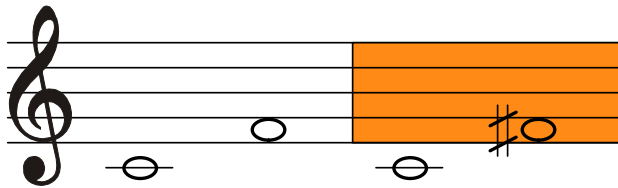
Z čistých intervalů vzniknou zmenšené, z velkých m a l é :	intervaly čisté a velké:	Z čistých i velkých intervalů vzniknou zvětšené :
<p><i>zmenšená malá malá</i></p> <p><i>zmenšená zmenšená malá malá</i></p> <p><i>zmenšená</i></p>	<p>č. oktáva</p> <p>v. septima</p> <p>v. sexta</p> <p>č. kvinta</p> <p>č. kvarta</p> <p>v. tercie</p> <p>v. sekunda</p> <p>č. prima</p>	<p><i>zvětšená zvětšená zvětšená zvětšená zvětšená zvětšená zvětšená zvětšená</i></p>

Jak na to ? Zapamatuj si ...

nic

když nemá nota nic, zvyšuj křížkem.

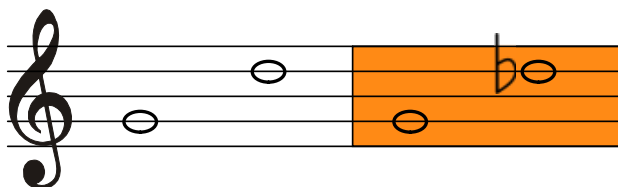

- interval zvětšený

čistá kvarta = č. 4   zvětšená kvarta = zv. 4

nic
b

když nemá nota nic, snižuj béčkem.

- interval zmenšený

čistá kvinta = č. 5   zmenšená kvinta = zm. 5

(spodní tón necháme na původním místě).

Intervaly odvozené

Zapamatuj si ...

nic Když nemá nota nic, snižuj béčkem.

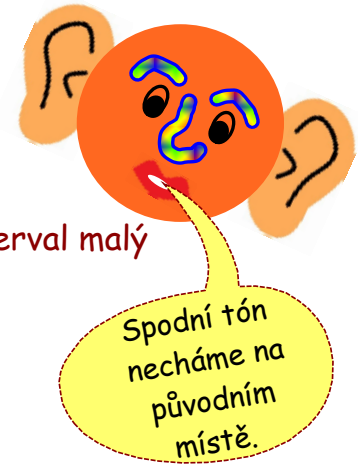

- interval malý

také ... Když má nota křížek, snižuj odrážkou.

velká septima = v. 7   malá septima = m. 7

velká tercie = v. 3   malá tercie = m. 3

Interval malá septima ...

(nový znak)

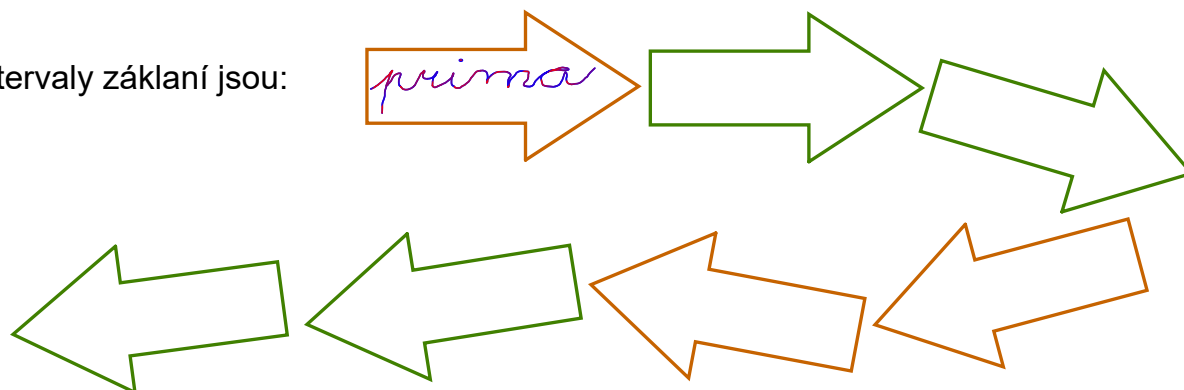
... je vzdálenost od 1. tónu stupnice ke sníženému 7. tónu.

... procvič si intervaly základní a odvozené

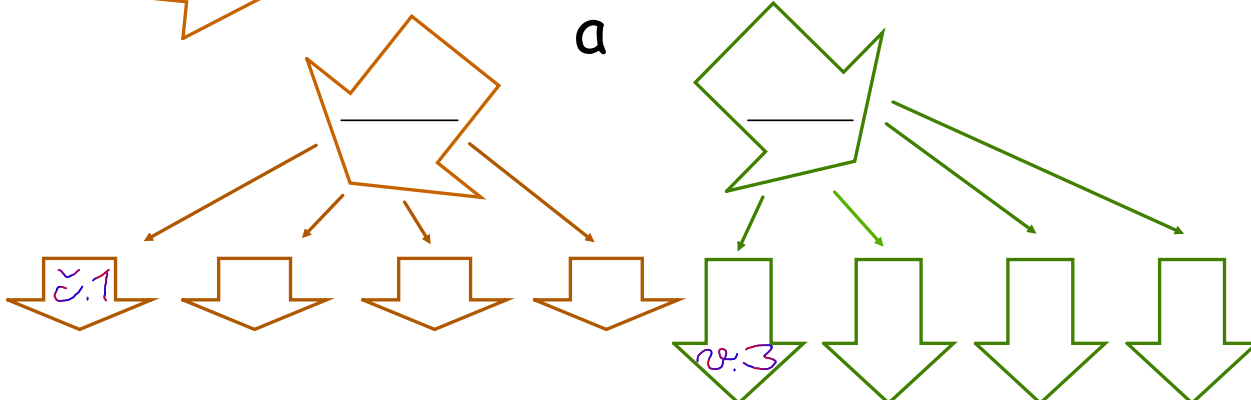
Projdi se ve směru šipek a doplň správné výrazy :

Intervaly základní jsou:

Umíme je rozdělit na dvě skupiny:

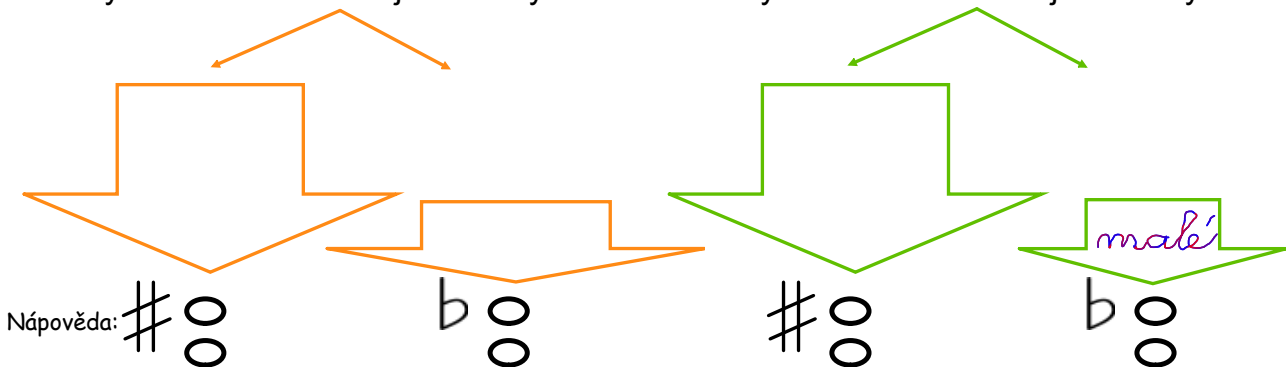
a

Posuneme-li posuvkou vrchní notu intervalu o půltón výš nebo níž, vytvoříme interval odvozený. Doplň správně že: ...

z čistých intervalů vznikají intervaly:

z velkých intervalů vznikají intervaly:

Nápověda: # 00

b 00

00

b 00

... procvič si intervaly základní a odvozené

Doplň (zkratkou) název základního intervalu,
dopiš i správný název k intervalům odvozeným:

A musical staff in treble clef showing six intervals. The first three intervals are triads: a natural triad, a sharp triad, and a flat triad. The last three intervals are dyads: a sharp dyad, a flat dyad, and a natural dyad. Each interval has a question mark in a speech bubble above it. Below the staff, the names of the intervals are written in purple: '3', '3', '3', 'č. 4', '4', '4'.

Vytvoř intervaly od daných tónů:

A musical staff in treble clef with six starting notes. The first three notes are on the same line (F4), and the last three are on the same space (C5). Below each note is an interval name: 'v. 6', 'zv. 6', 'm. 6', 'č. 5', 'zv. 5', 'zm. 5'.

A musical staff in treble clef with six starting notes. The first three notes are on the same space (C4), and the last three are on the same line (G4). A flat sign is written in purple above the last note. Below each note is an interval name: 'č. 4', 'zv. 4', 'zm. 4', 'v. 7', 'zv. 7', 'm. 7'.

Doplň posuvky k daným intervalům:

doplněné posuvky škrtni

A musical staff in treble clef showing six intervals. The first three intervals are triads: a natural triad, a sharp triad, and a natural triad. The last three intervals are dyads: a natural dyad, a sharp dyad, and a natural dyad. Below the staff, the names of the intervals are written: 'v. 3', 'zv. 3', 'm. 3', 'č. 5', 'zm. 5', 'zv. 5'.

Rozdělení hudebních nástrojů

Hudební nástroje rozdělíme do čtyř skupin podle toho, jak na nich vzniká tón na:

dechové, strunné, bicí,

zvláštní skupinou jsou elektronické nástroje

Dechové nástroje rozdělíme do dvou skupin podle materiálu, ze kterého jsou vyrobeny na:

dřevěné a žest'ové

Strunné nástroje rozdělíme do tří skupin podle způsobu hry na:

smyčcové, drnkací a klávesové

Bicí nástroje rozdělíme do dvou skupin na: blanzvučné a samozvučné

Elektronické nástroje jsou nejmladší skupinou hudebních nástrojů.

Dechové nástroje dřevěné: - flétna, pikola, klarinet, hoboj, fagot, saxofon

žest'ové: - trubka, lesní roh, pozoun, tuba.

Strunné nástroje smyčcové: - housle, viola, violoncello, kontrabas

drnkací: - kytara, harfa

klávesové: - klavír, cembalo.

Bicí nástroje blanzvučné: - tympány, velký buben, malý buben

samozvučné: - činely, triangl.

Elektronické nástroje: - baskytara, elektrické piano, syntezátor, (klávesy), elektronické varhany, elektronické bicí

... zařad' hudební nástroje

Zařad' tyto hudební nástroje do správné skupiny:

saxofon, viola, cembalo, pozoun, kytara, velký buben, hoboj, housle, klavír, pikola, trubka, tuba, tympány, flétna, malý buben, lesní roh, triangl, violoncello, harfa, fagot, kontrabas, činely, klarinet.

dechové

strunné

bicí

saxofon		
	cembalo	
		činely

Které **elektronické** hudební nástroje znáš?

.....
Vybarvi:

dechové dřevěné - modře, dechové žest'ové - zeleně, smyčcové - červeně,
drnkací - oranžově, klávesové - žlutě.

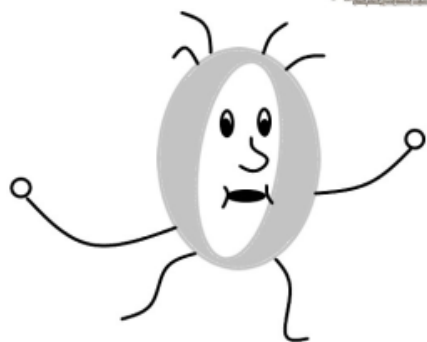
Dechové nástroje dřevěné

Dřevěné nástroje dechové jsou hudební nástroje, kde tón vzniká nárazem vzduchu na hranu otvoru nebo rozkmitáním plátku.

Dříve se vyráběla ze dřeva a neměla žádné klapky. Dnešní flétny jsou vyrobeny z kovu. Menší varianta flétny je **pikola**. Je o polovinu kratší a zní o oktávu výš, Má jasný a pronikavý zvuk.

příčná flétna

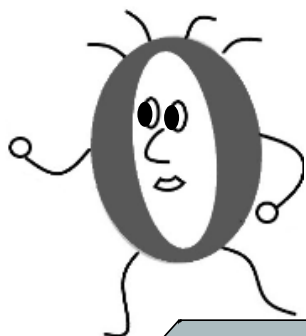

klarinet

saxofon
Patří do skupiny jednoplátkových dřevěných dechových nástrojů, přestože se vyrábí z kovu. Způsob hry je obdobný hře na klarinet.

... je jednoplátkový dřevěný dechový nástroj, vyrobený z cizokrajního dřeva. Klarinetista vkládá do úst seříznutou hubičku s připevněným dřevěným plátkem. Hráč fouknutím plátek rozechvěje a ozve se tón.

hoboj

... je dvouplátkový dřevěný dechový nástroj, také vyrobený z cizokrajního dřeva. Podobá se klarinetu, má podobnou velikost. Místo hubičky má strojek, který se skládá z úzké trubičky, na kterou jsou navázány dva plátky proti sobě.

fagot

... je největší dřevěný dechový nástroj. Ke hře používá zahnutou trubici se strojkem, podobným hobojovému. Z dřevěných dechových nástrojů zní nejhlouběji.

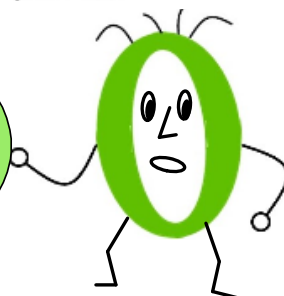

Dechové nástroje žesťové

Žesťové (nebo také plechové) nástroje jsou dechové hudební nástroje, ve kterých tón vzniká rozechvěním sloupce vzduchu pomocí rtů hráče. Zvuk vznikne foukáním vzduchu do nátrubku. Nástroje se většinou vyrábí z mosazného plechu.

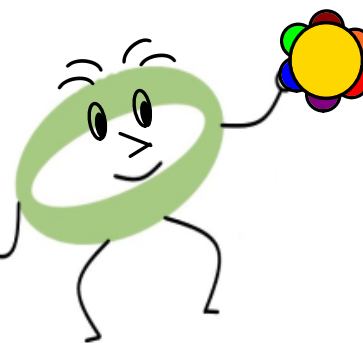
trubka

... je nejpopulárnější dechový žesťový nástroj. Má pronikavý tón a velký tónový rozsah. V hudbě má široké použití: zahraje slavnostní fanfáry, pochody nebo populární hudbu.

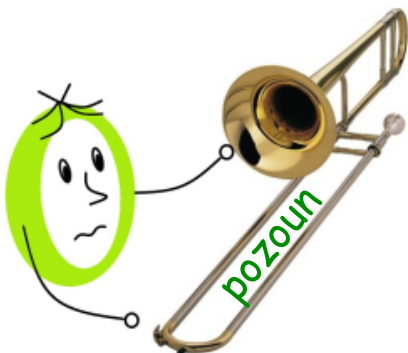
lesní roh (horna)

... je dechový žesťový nástroj, který vznikl z loveckých nástrojů. Má stočený tvar, kdybychom jej rozvinuli, měla by zvuková trubice délku asi 4m.

pozoun

... má silný a hluboký tón. V praxi se používají dva typy pozounu: - snížcový - hráč při hře pohybuje snížcem, zkracuje nebo prodlužuje délku nástroje v závislosti na výšce tónu - a ventilový, tzv. trombón

tuba

... zahraje velmi hluboké tóny. Málokdy se používá jako sólový nástroj. V orchestru se stará o doprovod a rytmus.

Strunné nástroje smyčcové

Smyčcové nástroje jsou strunné hudební nástroje, kde struny jsou rozechvívány pomocí smyčce. Do skupiny dnešních smyčcových nástrojů patří: housle, viola, violoncello a kontrabas (v lidové hudbě zvaná „basa“). Svým tvarem jsou si vzájemně podobné.

housle

... patří mezi nejmenší smyčcový nástroj. Mají 4 struny, naladěné do čistých kvint. Umí zahrát i jásavé a vysoké tóny.

viola

... má tvar houslí, jen je o něco málo větší. Má nižší, temně zabarvený tón. Struny violy jsou naladěny o kvintu níž než struny houslí.

kontrabas (basa)

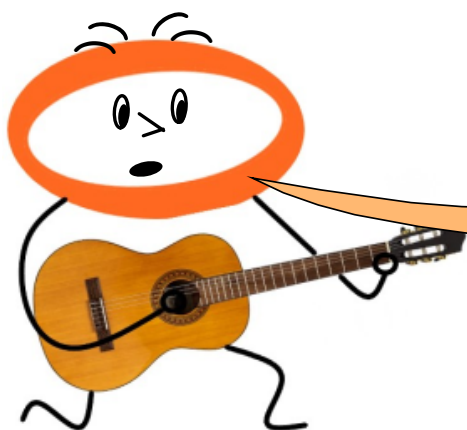
... je ze všech smyčcových nástrojů největší a „bručí“ hodně hluboko. Svě místo má i v lidové hudbě. Ve skladbách podrží rytmus a dobře umí „basovat“. Struny má naladěné do čistých kvart.

violoncello

... je ještě větší než viola. Struny violoncella jsou naladěny o oktávu níž než struny violy. Při hře violoncellista sedí, nástroj drží mezi kolena a bodcem ho opírá o zem. Violoncello má velký tónový rozsah a zní výrazněji, než viola.

Strunné nástroje drnkací

Strunné nástroje drnkací jsou hudební nástroje, jejichž struny jsou rozechvívány prsty nebo trsátky.

kytara

... je nejpopulárnější hudební nástroj. Má 6 strun. Kytara je akordický nástroj, ale zahraje i jednohlasou melodii. Používá se nejen k doprovodu písni, ale i k sólovému hraní.

harfa

... je jedním z nejstarších strunných nástrojů. Dnešní harfa má trojúhelníkový tvar, ve spodní části má 7 pedálů, kterými lze měnit ladění nástroje.

jiné drnkací nástroje

balalajka,

ukulele,

mandolína,

banjo,

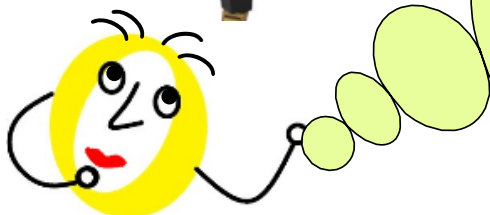

citera

Strunné nástroje klávesové

Za klávesové hudební nástroje považujeme takové hudební nástroje, které ke svému hraní používají klaviaturu. Nejrozšířenějším nástrojem je klavír nebo pianino.

Známe dva druhy klavírů:

koncertní křídlo
a
pianino

... má struny ukryté uvnitř nástroje. Tón vzniká úderem kladívka na strunu, které uvede hráč do pohybu přes složitý mechanismus tím, že stiskne klávesu. Klávesám, které se nachází v širší části nástroje říkáme klaviatura.

Křídlo je určeno pro koncertní hraní, pianino, které je menší, pro cvičení nebo hudební doprovod.

jiné nástroje s klaviaturou

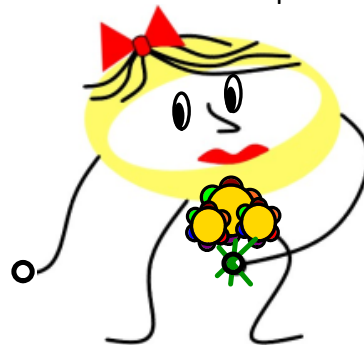

akordeon

cembalo

Klávesový nástroj podobný klavíru, kde zvuk vzniká drnknutím jazýčku o strunu při stisku klávesy. Zahraje slabé a jemné tóny a používá se ke hře staré hudby.

varhany

Hudební nástroje bicí

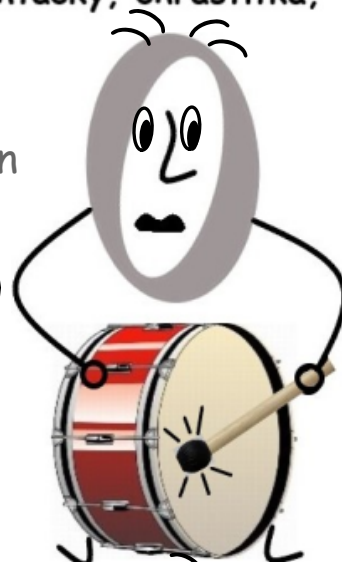
Bicí nástroje jsou považovány za jedny z nejstarších hudebních nástrojů. Jejich tón vzniká úderem ruky, dlaně, paličky nebo jiné pomůcky přímo do nástroje. Nejznámější bicí nástroje jsou bubny, tympány, činely. K bicím nástrojům patří i různé zvukomalebné nástroje např. řehtačky, chrastítka, zvonkohry, apod.

malý buben

... skládá se z válcovitého rámu, přes který je natažena kůže, buď po obou nebo jen po jedné straně. Nástroj se rozezní pomocí úderů paličky. Tón bubnu je krátký a tupý, výška se nedá určit.

velký buben

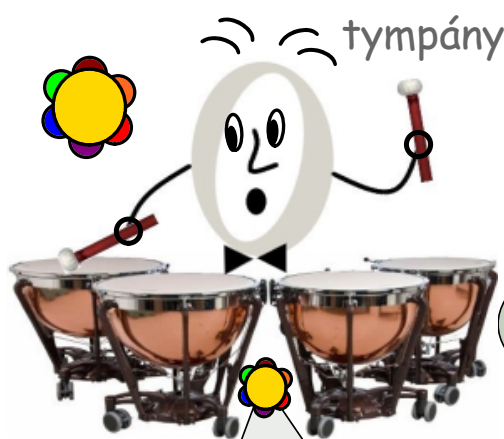

... je zmenšenina velkého bubnu. K rozeznění nástroje se používají dřevěné štíhlé paličky, v jazzové hudbě metly, vyrobené z kovových drátků. Vedle jednotlivých úderů, zahraje i crescendované víření.

činely

... jsou vyrobeny z kovu, rozeznívají se úderem jednoho činelu o druhý. Mají neurčitý tón. Umí podržet rytmus a postarají se o důraz v hudbě.

tympány

triangl

... je ze všech bicích nástrojů nejvyšší. Má pronikavý a zvonivý zvuk. Rozeznívá se úderem kovové tyčky o stranu nástroje. Má tvar trojúhelníka s jedním otevřeným vrcholem

... tympán se skládá z kůže napnuté na měděné polokouli, rozeznívá se úderem paliček do kůže. Má přesně danou výšku tónu, která vzniká přeladěním pedálového mechanismu. Tón tympánu je dlouhý, délku tónu zkracujeme tlumením prsty na napnuté kůži. Delší zvuk se docílí také rychlými střídavými údery dvou paliček, tzv. vířením.

... a hudební nástroje elektronické

Nástroje elektronické představují nejmladší skupinu hudebních nástrojů. Můžeme je rozdělit na dvě základní skupiny: na nástroje, které jsou od samého počátku čistě elektronické a na variantu hudebních nástrojů, kde zvuk vzniká mechanicky a pak je zesilován (nástroje elektrické). Všechny se snaží napodobit co nejvěrněji zvuk klasických hudebních nástrojů nebo vytváří zcela nové zvuky.

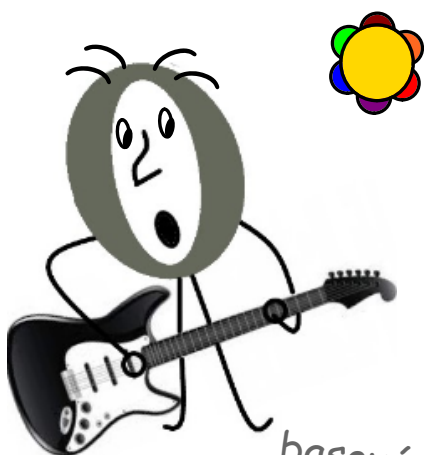
klávesový syntezátor (keyboard)

... oblíbený klávesový hudební nástroj. Má velké množství rejstříků, dovede napodobit zvuk různých nástrojů. Umí i některé efekty, např. dozvuk, ozvěnu, zahraje doprovod.

basová kytara (baskytara)

... je strunný hudební nástroj, používaný především v populární hudbě, v té umí nahradit funkci kontrabasů.

elektrický klavír

... je elektromechanický klávesový nástroj. Zvuk napodobuje klasický klavír, umí i další jiné zvuky. Svou podobou připomíná piano. Výhodou je ovladatelná hlasitost a stálé ladění.

elektrické varhany

... elektrické varhany jsou elektronický klávesový nástroj, který napodobuje zvuk kostelních varhan. Jako většina elektrických klávesových nástrojů, mají funkci automatického doprovodu.

... elektrické bicí tvoří souprava, u které zvuk nevzniká chvěním blány, ale pomocí ozvučovacího příslušenství. Velkou výhodou je možnost poslouchat přes sluchátka.

... opakuj si hudební nástroje

Na které hudební nástroje hrají noty:

*h*² ..... ?
*f*² ..... ?
*d*² ..... ?
*f*¹ ..... ?
*c*¹ ..... ?

A musical staff with a treble clef. On the staff, there are six cartoon characters, each holding a different instrument. From top to bottom: a character with cymbals, a character with a trumpet, a character with a French horn, a character with a flute, a character with a violin, and a character with a bassoon. The instruments are positioned on the staff lines to indicate their pitch range.

... a na které hudební nástroje hrají noty:

malé h ..... ?
malé e ..... ?
velké C ..... ?

A musical staff with a cartoon character holding a tuba. The tuba is positioned on the staff lines to indicate its pitch range.

Už víme, že ...

mollová stupnice

má smutný charakter, zní smutně;

durová stupnice zní vesele, má veselý charakter.

V názvu mollové stupnice je malé písmeno,

v názvu durové stupnice je VELKÉ PÍSMENO.

Z každé durové stupnice se dá vytvořit stupnice mollová. Stupnice mollová se tvoří od šestého tónu stupnice durové. Mají společné předznamenání (dur i moll), říkáme, že jsou

PARALELNÍ!

Mollové stupnice rozdělujeme na tři druhy: *aiolskou,*

harmonickou, melodickou.

Stupnice **a moll**

aiolská nemá žádné předznamenání, nemá žádné zvýšené tóny

a^1 h^1 c^2 d^2 e^2 f^2 g^2 a^2 T^5

Stupnice **a moll**

harmonická

zvysuje 7. stupeň (tón) směrem nahoru,
dolů zůstává 7. stupeň zvýšený

a^1 h^1 c^2 d^2 e^2 f^2 gis^2 a^2 a^2 gis^2 f^2 e^2 d^2 c^2 h^1 a^1

Stupnice **a moll**

melodická

zvysuje 6. a 7. stupeň (tón) směrem nahoru,
dolů se zvýšený 6. a 7. stupeň zruší

a^1 h^1 c^2 d^2 e^2 fis^2 gis^2 a^2 a^2 a^2 g^2 f^2 e^2 d^2 c^2 h^1 a^1

Zápis mollových stupnic, stupnice d moll, g moll

Stupnice d moll má v předznamenání 1 **b** bé, jako stupnice F dur

předznamenání musí být na každé notové osnově

aiolská

$d^1 e^1 f^1 g^1 a^1 b^1 c^2 d^2$ T⁵ T⁶ T⁶/₄

harmonická

$d^1 e^1 f^1 g^1 a^1 b^1 cis^2 d^2 d^2 cis^2 b^1 a^1 g^1 f^1 e^1 d^1$

melodická

$d^1 e^1 f^1 g^1 a^1 h^1 cis^2 d^2 d^2 c^2 b^2 a^1 g^1 f^1 e^1 d^1$

notu s #, zruší odrážka
notu s b, zvýší odrážka

Stupnice g moll má v předznamenání 2 **b** bé, es jako stupnice B dur

posuvky z předznamenání jsou i u akordů

aiolská

$g^1 a^1 b^1 c^2 d^2 es^2 f^2 g^2$ T⁵ T⁶ T⁶/₄

harmonická

$g^1 a^1 b^1 c^2 d^2 es^2 fis^2 g^2 g^2 fis^2 es^2 d^2 c^2 b^1 a^1 g^1$

melodická

$g^1 a^1 b^1 c^2 d^2 e^2 fis^2 g^2 g^2 f^2 es^2 d^2 c^2 b^1 a^1 g^1$

připomenuté b z předznamenání

Zápis mollových stupnic, stupnice c moll, f moll

Stupnice c moll má v předznamenání 3 $\flat$ bé, es, as jako stupnice Es dur

aiolská

posuvky z předznamenání jsou i u akordů

$c^1 d^1 es^1 f^1 g^1 as^1 bé^1 c^2$ T⁵ T⁶ T⁶₄

harmonická

notu s $\flat$, zvýší odrážka

$c^1 d^1 es^1 f^1 g^1 as^1 h^1 c^2 c^2 h^1 as^1 g^1 f^1 es^1 d^1 c^1$

melodická

$c^1 d^1 es^1 f^1 g^1 a^1 h^1 c^2 c^2 bé^1 as^1 g^1 f^1 es^1 d^1 c^1$

Stupnice f moll má v předznamenání 4 $\flat$ bé, es, as, des jako stupnice As dur

aiolská

$f^1 g^1 as^1 bé^1 c^2 des^2 es^2 f^2$ T⁵ T⁶ T⁶₄

harmonická

$f^1 g^1 as^1 bé^1 c^2 des^2 e^2 f^2 f^2 e^2 des^2 c^2 bé^1 a^1 g^1 f^1$

melodická

připomenutá $\flat$ z předznamenání

$f^1 g^1 as^1 bé^1 c^2 d^2 e^2 f^2 f^2 es^2 des^2 c^2 bé^1 as^1 g^1 f^1$

Mollové stupnice s předznamenáním do 4 béček

- d moll s předznamenáním 1 b
- g moll s předznamenáním 2 b
- c moll s předznamenáním 3 b
- f moll s předznamenáním 4 b

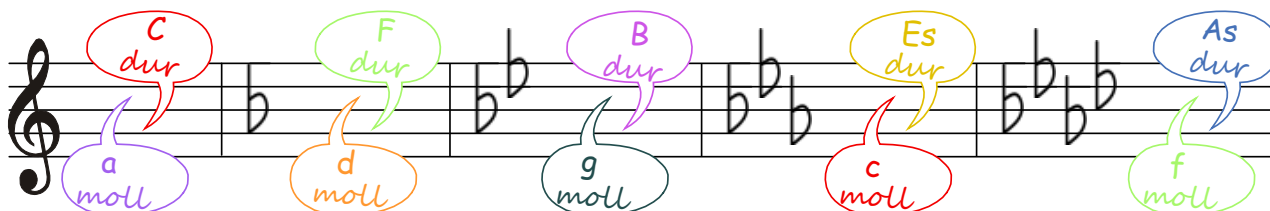

! nezapomeň, že názvy mollových stupnic označujeme malými písmeny !

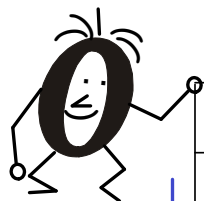
Zapamatuj si, že úplný zápis mollové stupnice obsahuje:

- 1) zápis předznamenání za houslovým klíčem
- 2) zápis 8 not podle jména stupnice
Jelikož zapisujeme mollovou stupnici 3 x: jako aiolskou, harmonickou a melodickou, nesmíme zapomenout zapsat předznamenání do každé notové osnovy zvlášť.
- 3) zápis akordů za stupnicí s označením T⁵, T⁶ a T⁴
Zápis akordů a jejich obrátů stačí zapsat jen u jedné z nich. Nejčastěji je píšeme za stupnicí aiolskou.
- 4) pod každou notu její jméno
- 5) zápis hlavních stupňů T = tónika, S = subdominanta, D = dominanta
Zápis hlavních stupňů stačí zapsat jen u jedné z nich. Obvykle ke stupnici aiolské.
- 6) označení půltónů - **nepovinné**
Jistě jste si všimli, že půltóny v mollových stupnicích se stěhují podle toho, které tóny/stupně zvyšujeme.

(zápis předznamenání je u mollových stupnic stejný, jako u durových)

... a ještě pomůcka pro zapamatování si pořadí stupnic podle přibývajících předznamenání:

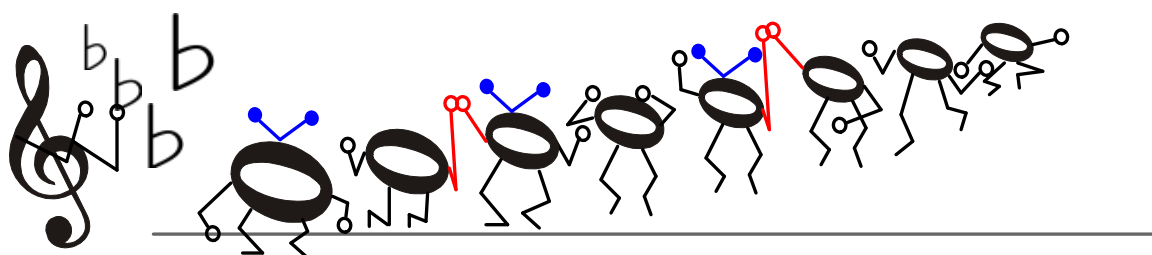
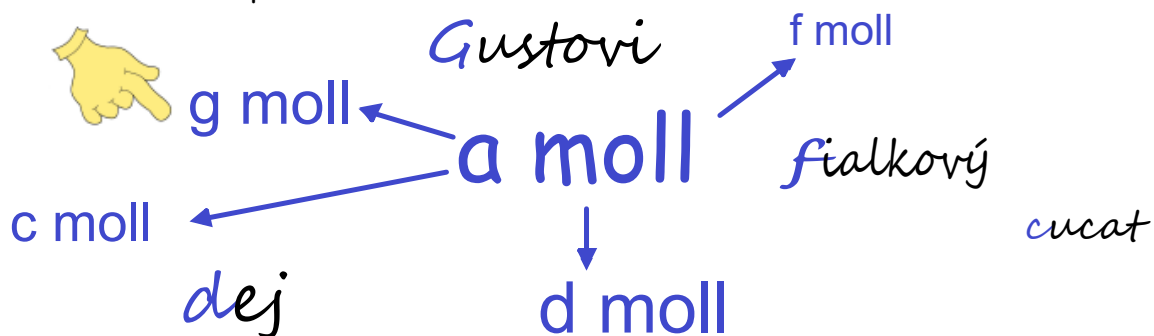

a moll	0 b		
d moll	1 b	bé	dej
g moll	2 b	bé, es	Gustovi
c moll	3 b	bé, es, as	cucat
f moll	4 b	bé, es, as, des	fialkový

Jak si zapamatujeme pořadí stupnic

Pomůže nám říkadlo nebo písnička ?

Upraveno podle nápěvu písničky E. Hradeckého
To je on, malý slon

V d moll, g moll, c moll, f moll ja - ká bé - čka při - řa - díš,
bé, es, as, ta - ky des, po - zor, ať se ne - sple - teš!
a - iol - skou si se - sta - víš, har - mo - ni - ckou u - pra - víš,
me - lo - dic - kou bu - deš pak, ji - nak do - lů po - sí - lat!

... procvič si zápis stupnice a moll

Doplň, že:

mollové stupnice znějí: .....

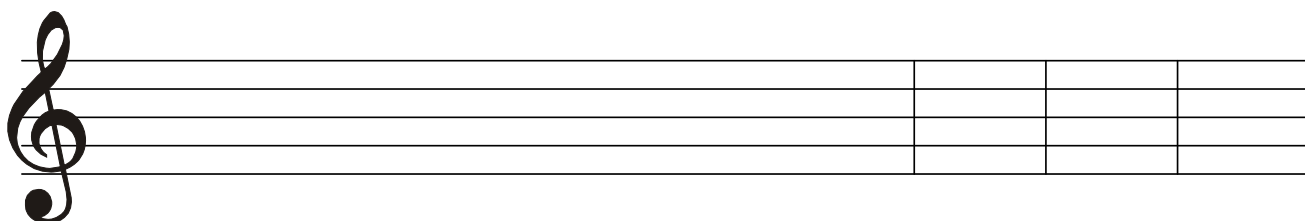
Základní mollovou stupnicí bez předznamenání je: .....

Mollové stupnice dělíme na tři druhy:

1. *a moll* *aiolskou*, která nemá žádné zvýšené tóny

Zapiš (v celých notách) stupnici *a moll aiolskou*
 - za stupnici doplň T^5 T^6 a T^4 , označ hlavní stupně,
 - nemusíš označovat půltóny.

..... T^5 T^6 T^4

Pod každou notu napiš její jméno:

... procvič si zápis stupnice a moll

Která stupnice mollová:

2. nahoru i dolů zvyšuje **7.** stupeň? .....

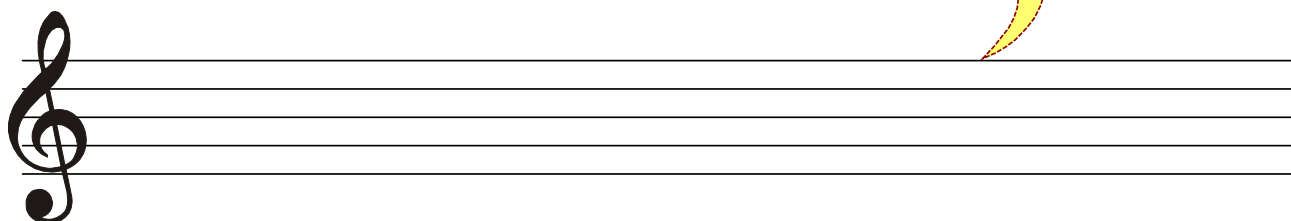
3. nahoru zvyšuje **6.** a **7.** stupeň? .....

dolů se zvýšené tóny .....

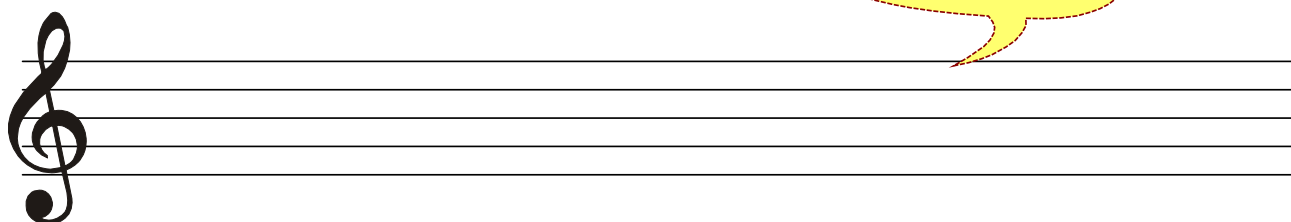
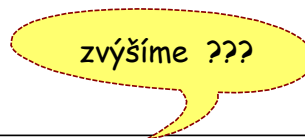
Zapiš (v celých notách) stupnici *a moll harmonickou*

- nemusíš označovat půltóny,
- pod každou notu napiš její jméno:

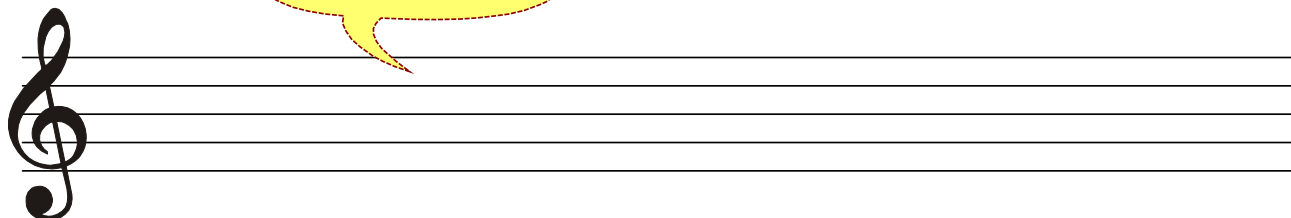
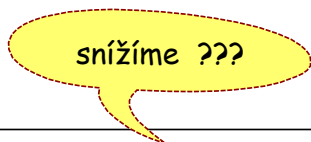

Zapiš (v celých notách) stupnici *a moll melodickou*

- vzestupně ↑

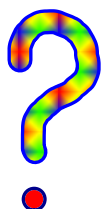

- sestupně ↓

... procvič si zápis stupnice d moll

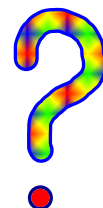
Jaké předznamenání mají tyto stupnice:

d moll má .....

F dur má .....

Zapiš (v celých notách) stupnici *d moll aiolskou*

- nezapomeň na předznamenání,
- za stupnicí doplň T⁵, T⁶ a T⁴
- označ hlavní stupně.

..... T⁵ T⁶ T⁴

Pod každou notu napiš její jméno:

Zapiš (v celých notách) stupnici *d moll harmonickou a melodickou*

- nezapomeň znovu napsat předznamenání!
- nezapomeň zvýšit a snížit správné tóny.

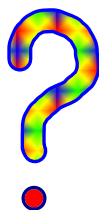

Pod každou notu napiš její jméno:

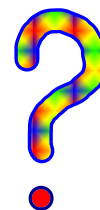
Pod každou notu napiš její jméno:

... procvič si zápis stupnice g moll

Jaké předznamenání má stupnice g moll?

Má: .....

Která durová má stejné předznamenání?

Je to: .....

Zapiš (v celých notách) stupnici *g moll aiolskou*

- nezapomeň na předznamenání,
- za stupnicí doplň T⁵, T⁶ a T⁶₄
- označ hlavní stupně.

..... T⁵ T⁶ T⁶₄

Pod každou notu napiš její jméno:

Zapiš (v celých notách) stupnici *g moll harmonickou a melodickou*

- nezapomeň znovu napsat předznamenání!
- nezapomeň zvýšit a snížit správné tóny.

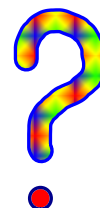
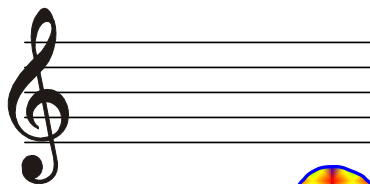

Pod každou notu napiš její jméno:

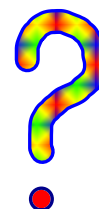
Pod každou notu napiš její jméno:

... procvič si zápis stupnice c moll

Stupnice **c moll** má: ..... .

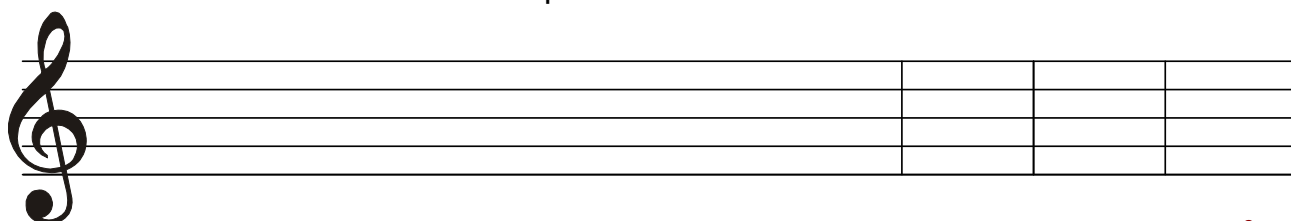

Stejné předznamenání má také stupnice ..... dur.

Zapiš (v celých notách) stupnici *c moll aiolskou*

- nezapomeň na předznamenání,
- za stupnicí doplň T^5 , T^6 a T^6_4
- označ hlavní stupně.

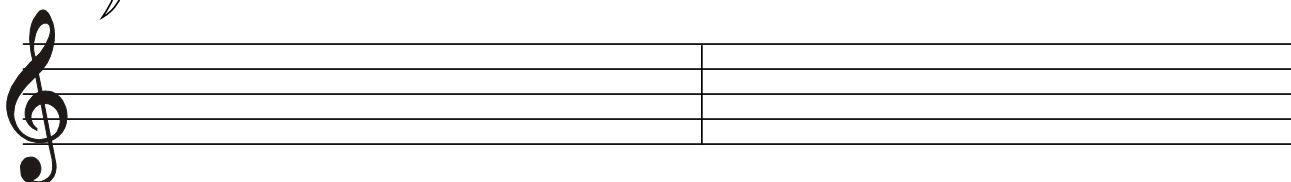

..... T^5 T^6 T^6_4

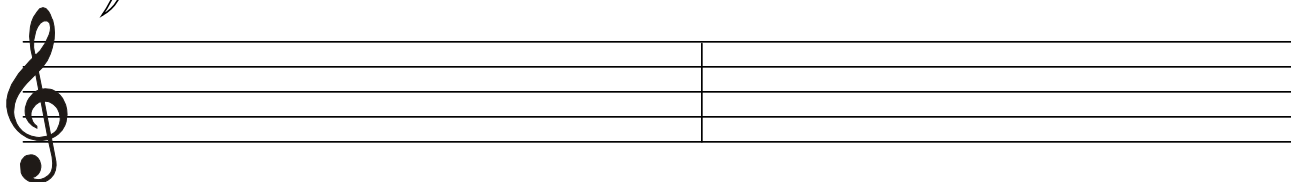
Pod každou notu napiš její jméno:

Zapiš (v celých notách) stupnici *c moll harmonickou a melodickou*

- nezapomeň znovu napsat předznamenání!
- nezapomeň zvýšit a snížit správné tóny.

Pod každou notu napiš její jméno:

Pod každou notu napiš její jméno:

... procvič si zápis stupnice f moll

Které dvě stupnice mají v předznamenání **4 b** →

Označ správnou dvojici:

As dur - a moll?

A dur - as moll?

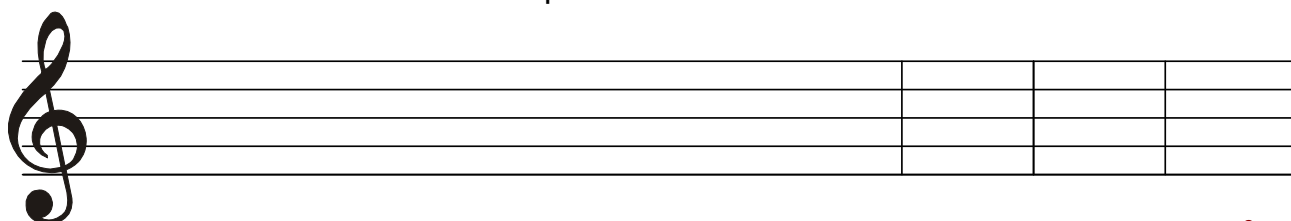
As dur - f moll?

Doplň:

Zapiš (v celých notách) stupnici *f moll aiolskou*

- nezapomeň na předznamenání,
- za stupnicí doplň T^5 , T^6 a T^6_4
- označ hlavní stupně.

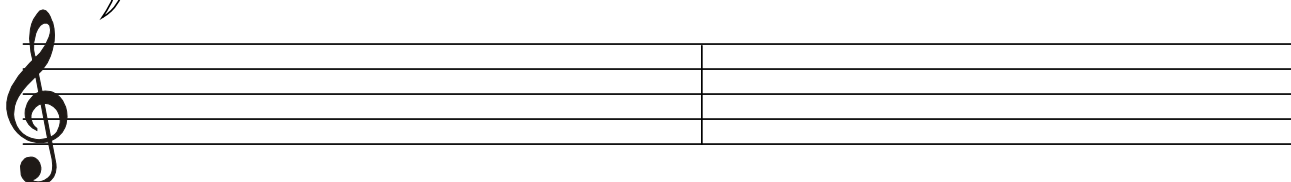

..... T^5 T^6 T^6_4

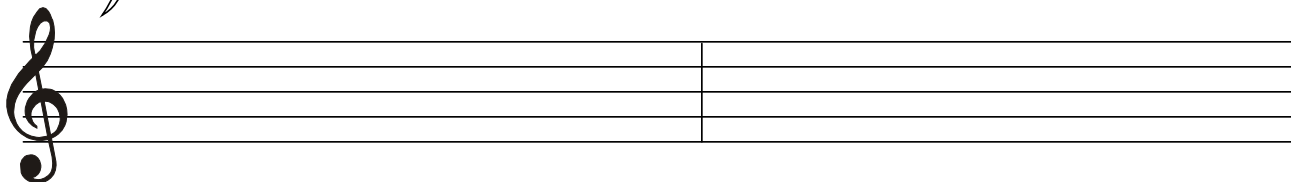
Pod každou notu napiš její jméno:

Zapiš (v celých notách) stupnici *f moll harmonickou a melodickou*

- nezapomeň znovu napsat předznamenání!
- nezapomeň zvýšit a snížit správné tóny.

Pod každou notu napiš její jméno:

Pod každou notu napiš její jméno:

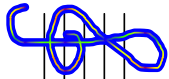

solmizaci a fonogestiku

Zpívej a ukazuj:

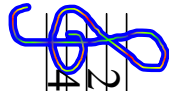

otoč sešit

ne - bu - dú mi ku - kuč - ky ku - kat' na tom mo - jom ko - šia - ri.

L, T, D R M M M D L, M R D R D T, L,

Ja som ba - ča veľ - mi sta - rý, ne - do - ži - jem do ja - ri,

L, T, D R M M D L, M R D T, L, D T,

La, Ti, Do Re Mi Fa So La

Stupnice paralelní a stejnojmenné

Vzpomeň si, co jsme se učili o mollových stupnicích na str. 36:

Z každé durové stupnice se dá vytvořit stupnice mollová. Stupnice mollová se tvoří od šestého tónu stupnice durové. Mají společné předznamenání, říkáme, že jsou **PARALELNÍ**.

„Jak se tvoří?“

společné předznamenání

a moll → $a^1 h^1 c^2 d^2 e^1 f^1 g^1 a^2$

C dur Zapamatuj si, že ...
stupnice paralelní mají stejné předznamenání, ale jiný název a jiný základní tón. Např. dvojice stupnic **C dur** (0#, b) - **a moll** (0 #, b).
Základní tón paralelní mollové stupnice leží na 6. stupni durové stupnice.

Najdi 6. tón v durové stupnici a od něj novou řadu osmi tónů podle hudební abecedy a předznamenání.

Stupnice, kterým se říká **STEJNOJMENNÉ**, mají společný název a stejný základní tón, ale nemají stejné předznamenání. Např. dvojice stupnic **C dur** (0#, b) - **c moll** (3b).

rozdílné předznamenání

C dur

c moll

$c^1 d^1 e^1 f^1 g^1 a^1 h^1 c^2$

$c^1 d^1 e^s1 f^1 g^1 a^s1 b^e1 c^2$

... co už víme o stupnicích ?

?

Stupnice je řada ..... tónů, jdoucích za .....

Základní tón stupnice je tón, kterým stupnice

- a) jen začíná
- b) jen končí,
- c) začíná i končí

Podle tónorodu jsou rozděleny na ..... skupiny.

1) ..... & 2) .....

Základní durovou stupnicí je: ....., nemá žádné: .....

Základní mollovou stupnicí je: ....., nemá žádné: .....

Ostatní stupnice rozdělíme podle přibývajících předznamenání na stupnice s křížky nebo s .....

Seřadíme-li základní tóny stupnic s křížky podle toho, jak křížků přibývá, vytvoří se řada čistých:

Seřadíme-li základní tóny stupnic s béčky podle toho, jak béček přibývá, vytvoří se řada čistých:

Pravidlo kvintového a kvartového uspořádání stupnic platí:

- a) pouze pro durové stupnice
- b) pouze pro mollové stupnice
- c) pro durové i mollové stupnice.

... co už víme o stupnicích ?

Paralelní stupnice jsou stupnice se stejným .....

Základní tón paralelní mollové stupnice leží: a) na 1. stupni durové stupnice
b) na 6. stupni durové stupnice
c) na 5. stupni durové stupnice.

Stejnomené stupnice mají stejný .....

Spoj čarou **stejnomené** stupnice:

D dur	es moll
B dur	d moll
Es dur	g moll
Fis dur	b moll
G dur	fis moll

&

Spoj čarou **paralelní** stupnice:

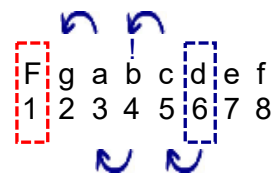
c moll	fis moll
A dur	Es dur
h moll	D dur
gis moll	b moll
Des dur	H dur

Najdi paralelní mollovou stupnici k:

D dur ..... , F dur ..... , H dur ..... ,
 As dur ..... , G dur ..... , Ges dur .....

Najdi paralelní durovou stupnici k:

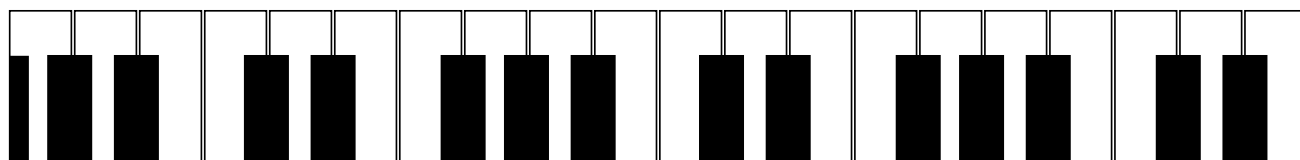
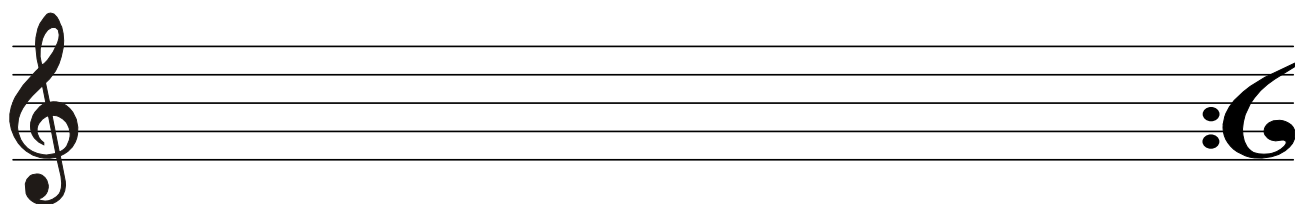
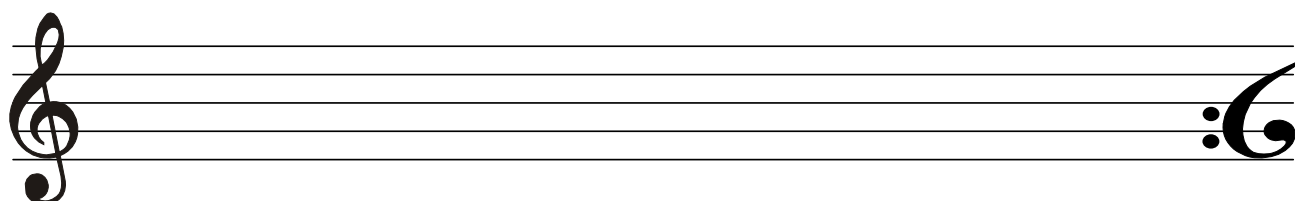
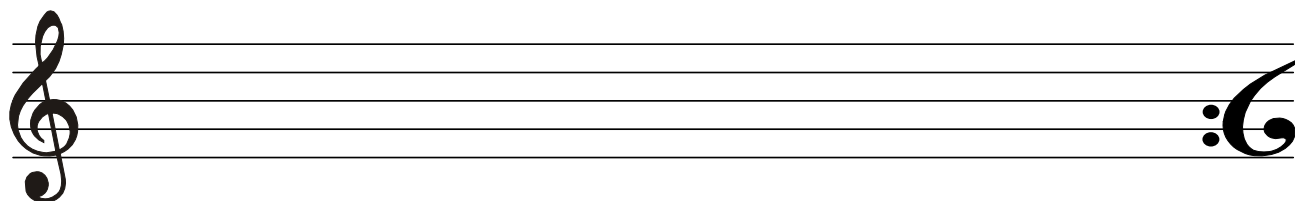
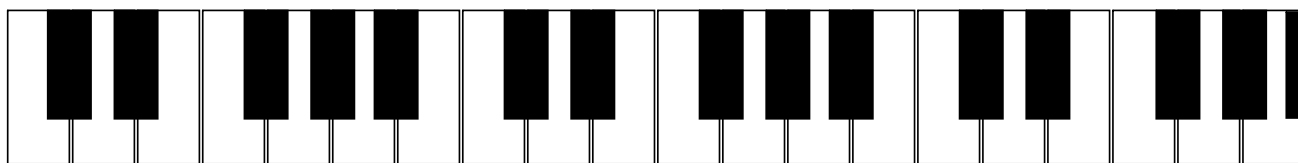
otoč postup: d moll; řekni si - d je šestý tón v durové stupnici:
pro náročné!

snadno spočítáš, že je to **F dur !!!**

a moll ..... , e moll ..... , as moll ..... ,
 c moll ..... , h moll ..... , ais moll .....

Notová osnova na úkoly

Notová osnova na úkoly

Bedřich Smetana

- se narodil 2. března 1824 v Litomyšli.

Jeho otec pracoval jako sládek v zámeckém pivovaru v Litomyšli. Jako malý se nejprve učil hrát na housle, později mu otec koupil klavír. V šesti letech poprvé veřejně vystupoval, v osmi letech složil první skladbu - Kvapík D dur. Působil jako učitel hudby, skladatel a klavírista. Dvakrát navštívil Švédsko, kde působil jako dirigent a koncertní umělec. Přestože ke sklonku života ztrácí sluch, nepřestává skládat hudbu. Zemřel v Praze 12. května 1884.

Dílo: - z 8 oper je nejznámější: **Prodaná nevěsta**, **Libuše** (byla určena pro otevření Národního divadla v Praze), **Dalibor**.

- ze skladeb pro orchestr je nejznámější cyklus symfonických básní **Má vlast**.

Antonín Dvořák

- se narodil 8. září 1841 v Nelahozevsi.

Jeho otec byl řezník a hostinský. Na přání otce se nejprve vyučil řeznickému řemeslu, ale toto povolání prý nikdy nevykonával. Hrál na housle. V šestnácti letech odešel studovat do Prahy na varhanickou školu, po ukončení studií působil jako violista v orchestru Prozatimního divadla pod vedením Bedřicha Smetany.

Část života ztrávil v Americe, kde působil jako ředitel konzervatoře v New Yorku. Po návratu se stal ředitelem pražské konzervatoře.

Zemřel v Praze 1. května 1904.

Dílo: - z 10 jeho oper je nejznámější: **Rusalka**, **Čert a Káča**, **Jakobín**.

- ze skladeb pro orchestr je nejznámější symfonie **Z Nového světa** (jiný název: **Novosvětská**) nebo cyklus tanců **Slovanské tance**.

Hudba instrumentální a vokální

Hudba je umění, které je vyjádřeno tóny. Je rozdělena podle toho, pro koho je určena, na tři skupiny:

1) Hudba instrumentální

- je určena jen pro hudební nástroje (instrument = hudební nástroj).
Podle počtu hráčů instrumentální hudba rozeznává skladby **sólové, komorní a orchestrální**.

Skladby sólové jsou jen pro jednoho hráče, instrumentalistu.

Skladby komorní jsou pro malý počet hráčů - (duo, trio, kvarteto, kvinteto, okteto, noneto)

Skladby orchestrální hraje orchestr (orchestr je instrumentální seskupení, ve kterém jsou různé nástroje zastoupeny víc, jak jedním hráčem).

Orchestry jsou rozděleny:

podle počtu hudebníků na:

komorní a symfonické,

podle nástrojového obsazení na:
smyčcové, dechové, jazzové, aj.

Orchestr ZUŠ Voborského

Hudebník, který vede orchestr je **dirigent**.
S orchestrem skladbu nacvičí a provede.
Udává začátek skladby, pomůže s dynamikou, ukáže, kdy je potřeba zpomalit, zrychlit.
Dirigent potřebuje partituru.

Partitura je notový zápis všech nástrojů nebo hlasů.

2) Hudba vokální

- je hudba určená pro lidský hlas, tedy hudba zpívaná (vokál = hláska).

Podle počtu zpěváků, vokální hudba rozeznává skladby **sólové** nebo **sborové**

Skladba nebo píseň v **sólovém** provedení je určena pro jednoho zpěváka.

Skladba nebo píseň ve **sborovém** provedení

je určena pro pěvecký sbor (pěvecký sbor je hudební seskupení, složené ze samých zpěváků).

Pěvecké sbory jsou rozděleny:

podle počtu zpěváků na: **komorní**

(malé obsazení)

nebo **pěvecký sbor** s větším počtem členů

Podle obsazení sbory rozlišujeme na:

mužské, ženské, smíšené,

dětské nebo **chlapecké.**

Pěvecké hlasy jsou rozděleny

podle výšky hlasu na:

soprán ..... vysoký ženský hlas,

alt ..... nízký ženský hlas,

tenor ..... vysoký mužský hlas,

bas ..... nízký mužský hlas.

Vedoucí pěveckého sboru je **sbormistr**,

pracuje s partiturou.

Vokální a vokálně - instrumentální skladebné druhy

3) Hudba vokálně instrumentální

- je hudba zpívaná s doprovodem hudebních nástrojů.

Píseň

- je jednoduchá vokální nebo vokálně - instrumentální skladba s textem
1) může být **lidová**: t.j. píseň, která nemá autora (skladatele) a je známá jen z ústního podání.
2) může být **umělá**: t.j. píseň, která má svého skladatele.

Jiné rozdělení: **jednohlasá** (má pouze jednu hlavní melodii),
vícehlasá (psaná pro více hlasů: např. dvojhlasá, trojhlasá, čtyřhlasá....)
nebo: **sólová** (jen pro jednoho zpěváka)
sborová (pro celý sbor).

Kantáta

- je rozsáhlá vokálně - instrumentální skladba pro sólisty, sbor, orchestr a někdy i pro recitátora (mluvené slovo). Podobné kantátě je **oratorium**. Je to rozsáhlá skladba pro sbor, sólisty, orchestr a vypravěče, původně duchovní skladba na náměty z bible.

Opereta

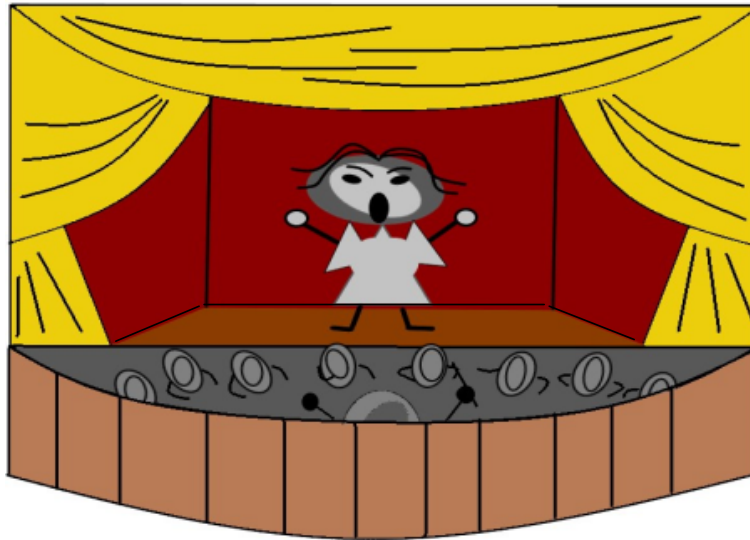
- je podobná opeře. Hudba je jednodušší, děj bývá zábavnější. Vedle zpívaných částí jsou v operetě i části mluvené.

Muzikál

- je divadelní hra s hudebními čísly a s tanečními výstupy. Děj bývá jednoduchý, základem je milostný příběh s dobrým nebo tragickým koncem. Hra se odehrává v atraktivních kulisách. Muzikálová hudba patří do oblasti populární hudby.

Opera

- je hudebně dramatické dílo, vlastně **druh zpívaného divadla**. Spojuje několik druhů umění - vokální, instrumentální, dramatické, výtvarné, někdy i taneční. Skladatel ji píše na **libreto**, tj. předem připravený text. Součástí opery je **předehra** (ouvertura, či uvertýra). Po předehře se na jevišti začne odehrávat děj. Opera je rozdělena na několik **dějství** (jednání). Významný sólový výstup zpěváka se nazývá **árie**.

... opakuj si hudební pojmy

Hudba psaná pro hudební nástroje se jmenuje:

☐	a) hudba sólová
☐	b) hudba instrumentální
☐	c) hudba zpívaná

Kolik hudebníků hraje v souboru nazvaném:

a) trio	..... ?
b) kvinteto	..... ?
c) duo	..... ?
d) kvarteto	..... ?

... opakuj si hudební pojmy

Hudba psaná pro lidský hlas se nazývá:

- a) hudba vokální,   b) hudba dechová,   c) hudba souborová,

Seřaď hlasy od nejvyššího po nejnižší: (*tenor, alt, bas, soprán*)

- a) ....., b) ....., c) ....., d) .....

Opera je hudební *divo* ..... dílo. Na operu půjdeme do *divo* .....

Co je libreto?

- a) natištěný přehled hlavních postav opery
b) opera, která má jen jedno dějství
c) text, který slouží skladateli jako předloha k vytvoření opery.

Jak se v opeře nazývá výrazný výstup jednoho zpěváka?

a) ouvertura

b) árie

c) scéna

Kdo potřebuje partituru ..... ?

Kteří skladatelé napsali tyto skladby?

Slovanské tance, opera Rusalka, symfonie Z Nového světa

cyklus symfonických básní Má vlast, opera Prodaná nevěsta

Fine

... co už vím ?

1. Co je stupnice paralelní a stejnojmenná. K durové stupnici určit stupnici paralelní mollovou.
2. Vyznám se v pravidle kvintového a kvartového uspořádání stupnic. Kvart-kvintový kruh.
3. Co znamenají hudební pojmy: hudba instrumentální, hudba vokální, hudba vokálně instrumentální, vokální a vokálně instrumentální skladebné druhy, pěvecké hlasy, opera, part, partitura. Skladatel: B. Smetana, A. Dvořák - skladby.
4. Jak zapsat stupnice: d moll, g moll, c moll a f moll do notové osnovy v celých notách se jmény not a označením hlavních stupňů. Jak zapsat T^5 , T^6 , T^4 za stupnici.
5. Zápis tónického kvintakordu z dané stupnice do notové osnovy.

... kdo si nevěří, ať se vrátí na začátek a začne znovu !

D.C. al Fine

